

EL NAFTA: molta roba i poc sabó

JOSEPH E. STIGLITZ

Les celebracions del desè aniversari del NAFTA (Tractat de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord) són molt menys vistoses del que haurien volgut els estats implicats. Als Estats Units, aquest tractat de lliure comerç no ha aconseguit escapar-se del tot dels perills amb què atacaven els que s'hi oposaven, però tampoc no ha assolit els èxits amb què l'exalçaven els que li donaven suport.

A Mèxic, el tractat encara aixeca controvèrsies, i fins i tot arriba a fer mal –de la mateixa manera que són perjudicials els esforços dels EUA per liberalitzar el comerç a tot l'hemisferi.

Hi ha bones notícies, però. A Amèrica, aquell “gegant que gemega per la quantitat de llocs de treball que s'enduen del país” que l'excandidat a president Ross Perot va predir, no es va materialitzar ben bé del tot. Els primers sis anys que el NAFTA va estar en vigor, la taxa de desocupació als Estats Units va baixar fins a mínims històrics. (També és cert que molts economistes no vam donar crèdit a les paraules de Perot en cap moment, entre altres coses perquè l'objectiu de la plena ocupació pertany a les polítiques monetàries i fiscals, i no a les polítiques comercials.)

Mèxic també s'ha vist afavorit per les polítiques del NAFTA, per tal com fou gràcies a aquest tractat que el país es va recuperar ràpidament de la crisi financera del desembre del 1994, i no, com pensen alguns, gràcies a l'extrema generositat dels prestamistes de Wall Street.

Però mentre Mèxic se'n va veure afavorit al principi, especialment pel que fa a les exportacions de les fàbriques de la frontera amb els EUA, aquests beneficis han minvat, juntament amb el debilitament de l'economia americana i amb la competència tan intensa que fa la Xina.

Mentrestant, els pobres agricultors del blat mexicans fan front a una batalla contra corrent per competir amb el blat americà, que rep subvencions molt fortes, mentre els mexicans de classe mitjana, aliens a tot això i que viuen, majoritàriament, a les ciutats, es veuen afavorits per una baixada relativa dels preus del blat.

“Quan l'expresident Bill Clinton va preguntar als membres del Consell Assessor per als Afers d'Economia quina seria la importància econòmica del NAFTA, a començaments de la seua administració, li vam contestar que en trauríem alguns guanys geopolítics, molt més que no de tipus econòmic, de la mateixa manera que la Unió Europea, malgrat que ha reportat beneficis econòmics, és, principalment, un projecte polític”

I, com que tots els bancs mexicans, excepte un, pertanyen a capital estranger, la petita i mitjana empresa local, especialment la que no es dedica a l'exportació, com ara el petit comerç, té dificultats per accedir als crèdits.

El creixement de Mèxic, al llarg d'aquests deu anys, ha estat d'un 1% de la renda per capita –millor que a la resta de l'Amèrica Llatina, però molt menys que en altres dècades–. Del 1948 al 1973, Mèxic creixia un 3,2% de la renda per capita. (Cal contrastar aquestes dades amb les que ens indiquen el creixement de Corea aquests deu anys del NAFTA, un 4,3%, i de la Xina, un 7%, tots dos països malgrat la crisi de l'Extrem Orient.)

Hi havia esperances que el NAFTA afavoriria la reducció de les diferències d'ingressos entre els Estats Units i el seu veí, però el cert és que, de fet, s'han examplat: ara la diferència és del 10,6%. Mentrestant, s'han fet ben pocs progressos pel que fa a la reducció de la pobresa a Mèxic, on els salaris reals han baixat un 0,2% l'any.

Aquests resultats no ens haurien de sorprendre. Si bé és cert que el NAFTA dóna a Mèxic un cert avantatge per comerciar, respecte dels seus col·legues americans del nord, a l'hora de la veritat, com que hi ha una pressió fiscal molt baixa, molt poca inversió en educació i en tecnologia, i moltes desigualtats, a Mèxic li costa mans i mànigues competir amb una Xina tan dinàmica. El NAFTA ha incrementat la capacitat de Mèxic per convertir-se en principal proveïdor de moltes empreses manufactures americanes, perquè té els costos de producció més baixos, però no ha aconseguit fer de Mèxic una economia productivament independent.

Quan l'expresident Bill Clinton va preguntar als membres del Consell Assessor per als Afers d'Economia quina seria la importància econòmica del NAFTA, a començaments de la seua administració, li vam contestar que en trauríem alguns guanys geopolítics, molt més que no de tipus econòmic, de la mateixa manera que la Unió Europea, malgrat que ha reportat beneficis econòmics, és, principalment, un projecte polític.

Segurament els americans esperàvem guanyar-hi més que Mèxic, però els beneficis concrets sabíem que serien pocs, ja que, en aquell moment, les taxes comercials eren baixes en tots dos països i, malgrat que les mexicanes eren una mica més elevades, sabíem que el NAFTA no eliminaria moltes barreres no tarifàries.

Les diferències de renda a la frontera mexicana són més grans que a qualsevol altre lloc, i la pressió migratòria era molt gran. Fer el que podíem per afavorir l'economia mexicana era també afavorir l'americana. Malauradament, però, també hem malbaratat bona part

una revista?...
...El Temps!

JÍIS LLACH

PICHI ALONSO

ELTEMPS HA ARRIBAT ALS 1.000

Mil números copsant el temps de l'actualitat, la política, la societat, la cultura.
Mil números seguint un camí propi, amb rigor i transparència, donant veu a tothom.
Mil números, i en català. **I per celebrar-ho, ho remullem amb un bon vi?**

de la bondat del tractat. Primer, Amèrica va intentar fer servir barreres per a deixar fora molts productes mexicans que començaven a ruïllar als nostres mercats (tomaques, advocats, camions, granes...).

Malgrat els esforços impressionants que han fet els sindicats, tot el que s'ha fet per intentar millorar la vida dels immigrants també s'ha estavellat contra un mur d'intolerància. No fa gaire, hi ha hagut mobilitzacions a Califòrnia per evitar que els immigrants il·legals pogueren aconseguir permisos de conduir, o assistència mèdica: això és un signe evident que les condicions de vida dels immigrants mexicans al nostre país cada dia són més dures.

No cal dir que el NAFTA va nàixer com a projecte molt més modest que la Unió Europea. No preveia la llibertat de circulació de treballadors, tot i que això sí que hauria tingut un efecte igualador de la renda, més que no pas la llibertat de moviments de capital, que sí que va preveure a bastament. No preveia, tampoc, tot un seguit de legislacions econòmiques comunes, ni una moneda única.

Però el NAFTA amagava una nova sèrie de drets –per als empresaris– que podien debilitar la democràcia a l'Amèrica del Nord.

Amb el NAFTA, si els inversors estrangers creuen que són perjudicats per una legislació determinada, encara que aquesta estiga ben justificada, poden reclamar per danys i perjudicis a través de tribunals especials, que no tenen la transparència dels procediments judicials normals. Si guanyen, reben una compensació directa per part del Govern federal. D'aquesta manera s'han posat en entredit legislacions ambientals, sanitàries i de seguretat i, fins avui, s'han reclamat davant dels tribunals uns tretze bilions de dòlars.

La major part de les causes encara estan pendents, però queda clar que el debat sobre les possibles conseqüències de l'aprovació del NAFTA no va ser prou transparent. Els conservadors han intentat rebre tota mena de compensacions econòmiques per lleis que els perjudicaven, i els tribunals americans i el Con-

“A la llarga, mentre els grups amb interessos particulars es beneficiaran d'aquest tipus de tractats no equitatius, els interessos nacionals americans –és a dir, l'interès d'aconseguir que els veïns siguin, també, estables i rics– se'n ressentiran. La manera com els Estats Units miren de pressionar els països dèbils d'Amèrica Central i d'Amèrica del Sud ja genera molt de ressentiment”

grés, normalment, ho han rebutjat. És per això que, gràcies a un tractat, pot ser que els empresaris hagen aconseguit molt més, indirectament, del que en traurien per les vies democràtiques i polítiques normals.

Mentrestant, els perjudicats per les empreses estrangeres, per exemple, per raons ambientals, no tenen una protecció comparable, que els permeta adreçar-se a un tribunal internacional i rebre una compensació com la que reben els perjudicats comercialment. La preocupació actualment se centra en el fet que, per la via del NAFTA, qualsevol tipus de legislació, per més important que siga, del tipus ambiental, sanitària o de seguretat, pot ser sufocada i burlada de seguida.

Tot plegat té conseqüències no només per a l'àrea de lliure comerç proposada pel NAFTA, sinó també per als països que volien signar acords bilaterals de comerç amb els EUA. Tothom sap, ara per ara, que signar un tractat de lliure comerç, ni és fàcil, ni tampoc no garanteix la prosperitat del país.

Els Estats Units diuen que no volen que, en aquestes taules de negociació, hi entren qüestions com ara l'agricultura o les barreres tarifàries. Però, mentre refusa qualsevol tipus d'excepció en aquest terreny, vol que els països llatins posen en perill la sobirania nacional pròpia amb acords per protegir els “inversors” estrangers.

De fet, ja fa temps que els Estats Units demanen una liberalització total per als mercats de capital, malgrat que el Fons Monetari Internacional considera que aquest tipus de liberalització no ofereix ni creixement ni estabilitat als països en vies de desenvolupament.

Malauradament, molts d'aquests països petits i dèbils cauran en el parany de creure, quixotesca, que, si tenen algun tipus de lligam amb els EUA, prendran part en la riquesa d'aquest país.

A la llarga, mentre els grups amb interessos particulars es beneficiaran d'aquest tipus de tractats no equitatius, els interessos nacionals americans –és a dir, l'interès d'aconseguir que els veïns siguin, també, estables i rics– se'n ressentiran. La manera com els Estats Units miren de pressionar els països dèbils d'Amèrica Central i d'Amèrica del Sud ja genera molt de ressentiment.

Si aquests pactes no els ajuden a tirar endavant una mica més del que ho ha fet el NAFTA a Mèxic, la pau i la prosperitat de tot l'hemisferi estarà en perill.

Joseph E. Stiglitz és professor d'Economia a la Universitat de Columbia i és autor de "The Roaring 90's".

Va ser economista en cap del Banc Mundial del 1997 al 2000, i va obtenir el Premi Nobel d'economia l'any 2001
© The New York Times – EL TEMPS
Traducció: Maite Insa